

Il-Maltin u l-poezija tagħhom*

Il-kittieb magħruf tagħna jista' hu n-nifsu jkun magħdud fost il-poeti ta' Malta bħalma wkoll bħala wieħed mill-iżżejed li ġadmu għall-kawża tal-Lsien Malti, imbilli ġareġ bosta artikli dwar in-Nazzjonaliżmu Malti f'għadd kbir ta' ġurnali. Flimkien ma' P. P. Saydon, kittieb magħruf Malti u Profes-sur tal-Lhudi, l-Avukat Guże Aquilina ġabar l-ewwel antoloġija letterarja bil-Malti fi tliet kotba, il-lum imda ħħlin fl-iskejjel għoljin, u hu kien Editur tal-Journal of the English Literary Society of Malta University, li għandu bħala għan tiegħu li jixerred il-letteratura u l-kultura Inglīza. Flimkien ma' ġadd iekkor huwa Editur ukoll ta' rivista letterarja Maltija li toħroġ kull xahar li fiha kiteb poežija kemm proża, u hu ka l-ewwel premju għall-aħjar rumanz bil-Malti f'konkors imniedi mill-Gvern bil-ħsieb li jkabbar il-letteratura Maltija.

(Direzjoni ta' The Poetry Review Jannar-Frar 1939)

Ĝens li jgħodd madwar mitejn u tletin elf ruħ, u li jgħammar fi tlieta minn erba' gżejjer fil-Mediterran, l-akbar waħda fosthom xi sittin mil fin-nofs in-nhar ta' Sqallija, kolonji Inglesi, bl-eqdem Università fl-artijiet barranin ta' l-Imperu—dawn huma l-Maltin li dwar xi whid mill-poeti tagħhom aħna sejrin nitkellmu. Fuq l-awtoritā ta' Diodorus Siculus, imwett-tqa mill-Attī, kapitlu XXVIII, u minn bosta fdalijiet arkeologiki, nafu li l-ewwel nies magħrufa ta' dawn il-gżejjer kienu l-Feniċi, l-aktar nies ġaddiem u l-iżżejed 'il quddiem ta' dak iż-żmien, iżda mbilli dak ilu fuq it-tliet mitt elf sena, il-ġidd tan-nies li jgħammru fil-Gżejjer Maltin, li jinsabu f'qagħda strategika mill-ħuqa malajr minn girien ta' qawwa kbira, inbidel daqshekk illi aħna nistgħlu ngħidu li l-asaħħi rabta u l-aktar bikrija, mhijiex il-poplu Malti ta' żmienna daqs kemm l-ilsien li bih jitkellem. Għal dik li hi kultura, il-Maltin, wieħed mill-ġnus

* Din il-kitba, maqluba fil-Malti minn Guże Chetcuti, dehret f'rivista letterarja Inglīza "The Poetry Review" fil-ġħadd Jannar-Frar ta' l-1939. F'din ir-rivista jiktbu l-aqwa kittieba Inglesi u barranin, mgħallmin kbar tal-poezija ta' żmienna. Hu ta' għieb kbir għal Malta li f'rivista bħal din dehret il-ġraja tal-poezija Maltija, kif bdiet u kif imxiet, u ta' l-ahjar poeti li qed jagħtu għerfhom għat-tkattir tal-letteratura ta' ġenshom. Il-professur Guże Aquilina, li jinsab f'art barranija fejn mar biex ikabbar għerfu fl-Ilsna Semitiċi, jistħoqqlu kull tifħir għal kull ma qiegħed jagħmel għat-tixrid ta' l-sienna.

ewlenin insara fid-dinja, minn dejjem għamlu sehem qawwi mill-Kristjanità Latina; għal-dik li hi etnografija, huma, gens maqtugħi għaliex fil-Mediterran, u l-stit demm Feniċju li sata' baqa', jekk qatt baqa', wara li ż-żwieg beda jithallat u nies barranin gew joqogħdu fil-gżejjer, naqas daqshekk li tista' tgħid spicċa għal-kollox. Kienu l-hafna influwenzi barranin, l-aktar minn artijiet Latini, illi, bejn wieħied u iehor tul iż-żmien ta' tlitt elef sena li ma' tulhom kemm-il Potenza ħakmet il-gżejjer tagħina, illi kolqu nazzjon ċejkna, b'ħilsien u storja tagħiha, b'nazzjonaliità individwali tagħiha, u, flimkien ma' dawn, b'letteratura tagħiha, l-istess bħalma, ngħidu aħna, huma l-Ingilterra jew l-Italja, il-waħda ħakkiem, l-oħra l-ġara tagħiha. Għalkemm sar dat-tħallit ta' razez, il-poplu bħala nazzjon hu haġa waħda magħlqu b'ħilsien tiegħi, il-Malti; anqas ma hemm qtugħi fl-istorja tiegħi iżda biss process ta' evoluzzjoni fir-razza, b'tixbiżi dejjem jikber, kif ġara ftit jew wisq ma' l-Ewropa kollha. Għalkemm il-Malti minn dejjem kien l-ħilsien nazzjonali tal-Maltin, b'dankollu, għal aktarx madwar sitt mitt sena, l-Isqalli, il-Latin u t-Taljan kienu, wieħied wara l-ieħor, u xi drabi flimkien, imħaddni bħala l-ħilsna kulturali tal-Maltin; l-iż-żejjed it-Taljan li, għal-kemm mithaddet minn għadd ċejkken ta' poplu mgħalleml, sa ftit żmien ilu, mid-dehra u minn dak li wieħed sata' jifhem, kien meqjus bħala l-ħilsien nazzjonali ta' Malta. Il-liggijet u kull haġa oħra legali kienu kollha miktuba b'dan l-ħilsien, u l-poeti tagħina fissru ruħhom ukoll bil-*lingua del si*. Ĝara li għal bosta snin Malta kellha l-poeti tagħiha Taljani * iżda hadd li kiteb bil-Malti. Mal-qawmien tan-Nazzjonaliżmu Malti, it-Talian kellu ta' bilfors jittlef il-jedd tiegħi politiku wkoll fil-Qrati tagħiha, fejn il-Maltin issa qeqħidin ikunu moqdija b'ħilsienhom. Il-pożizzjoni li għandu t-Taljan il-lum hi għal kollox kulturali u għalhekk, issa li kollex gie f'tiegħi, jista' jibqa' fejn hu bħala lsien barrani. Il-Malti kien qiegħied hekk hażin li ma satax jonqos li l-lum jew ghada ma ssirx taqliba. Aħna għandu jkollna letteratura nazzjonali. Il-kittieba moħhom l-aktar mistuħi, li mxew wara s-sejħa ta' studjuż Malti, ta' spiritu rivoluzzjonarju fejn imissu ħwejjeg bħal dawn, u li għex iż-żejjed minn mitt sena ilu, bdew jaġħimlu mistoqsijet li jħawdu: Għaliex gensna ma għandux ikollu letteratura tiegħi, ġrajja ta' dak li thoss in-Nazzjon u ta' dak li jgħarrab il-Malti? Tabilhaqq li aħna kellna l-poeti tagħiha Taljani, iżda l-poplu ma satax jifhemhom,

* Signor O. F. Tencajoli ġabar antologija ta' poeti Maltin li kitbu bit-Taljan (Poeti Maltesi d'Oggi—Angelo Signorelli, Editore, Roma). Il-ġħażla hi tajba haċċna. Iżda, b'riżq hażin, dawk li jħobbu l-poezija bħala poezijsa jsibu li ma jaqblux mal-kumpilatur fil-kummenti li għamel imxejra lejn naħha waħda.

u ma keniżx ħaġa sewwa li, jkun hemm din il-firda ta' klassi fil-letteratura. Ftit mill-kittieba tagħna, uħjud minnhom im-wiegħġha u magħrufa bhala poeti Taljan, bdew jiktbu fil-sienhom poezija mill-aqwa. Dan fetahi għajnejn il-poplu. Dan kien sejħa. It-talba għal letteratura tajba nazzjonali kibret, u f'Malta qamet waħda mill-eħrej kustjoniċċiċi dwar l-ilsna, gliedha bejn it-Taljan u l-Malti għal minn minnhom jibqa' jgħix u jirba. Il-Malti issa hu magħruf ufficjalment bhala Isienna nazzjonali; hu l-ilsien tal-Qrati u tal-poezija gdida tagħna.

L-ewwel wieħed fost il-kittieba tagħna li għamel isem bhala poeta kien Dr. Ġalanton Vassallo (1817-1867), storiku u Professur tat-Taljan, li kiteb lirika ġelwa ħafna u biċċa xogħol epika qasira. Warajh l-aktar wieħed magħruf kien Guże Muscat-Azzopardi (1853-1927), hu n-nifsu studjuż u ħabib tat-Taljan, u rumanzier tajjeb ħafna. Bhala poeta hu fisser ruħu b'qawwa kbira bil-Malti, li dik il-ħabta, għal dik li hi sengħha, kien għadu mħarbat ħafna,—u għamel mill-Malti lsien mill-isba. u mill-aqwa biex bih titfisser bla tiegħid il-poezijsa. L-esperiment tiegħi, il-poezijsa sabiħa u għolja li kiteb, malajr laqat lil ħafna oħrajn u minn dak iż-żmien 'il hawn il-ħażna kienet kbira, il-ghaliex il-ġhadd tal-poeti żdied kull hin u Malta issa tista' tiftaħar bil-poeti tagħha nazzjonali, kittieba mgħallma, ħafna minnhom jitkellmu u jifhem, minbarra lsienhom, ilsna oħra bar-ranin, u b'hekk huma jistgħu jżommu ruħhom marbutin mal-kobor tal-Musa fl-Ewropa, l-aktar mal-poezijsa Ingliza u Taljana, mal-Latin klassiku u, x'uħud, mal-poezijsa Franciża wkoll. Ix-xogħlijiet ta' wħud minn dawn il-poeti nqalbu b'ħila kbira fil-Isien Franciż mir-Rumanzier Laurent Ropa. *Il-Poëtes Maltais*, antologija ta' poezijsa Maltija, dehret mal-ġabrab *Les Cahiers De Barbarie*, mitbugħha minn Armand Guibert, kittieb Franciż ta' ħila, li qaleb bil-Franciż Poeżiji mit-Taljan, Spanjol u Ingliz. Mill-Ingliz waħda mit-traduzzjoniċċi tiegħi hi l-*Adamastor* ta' Roy Campbell. Armand Guibert stampa din l-antologija spejjeż jeż-tiegħi, bla kisieb ta' qligħi imma biss għall-imħabba tal-poezijsa, kull fejn din tista' tinsab. Malta jaqgħet il-ħidma tiegħi u għożżiha, u jien li Itqajt miegħi wiċċ-imb wiċċi, u thaddit miegħi x-Xlendi, waħda mix-xtajtiet l-aktar īemdija f'Għawdex, fejn hu qatta' ftit mill-btala tiegħi jaħdem, bla ħadd min ifixxlu, ktieb minn tiegħi, nibqa' niftakru għat-twemmin kbir tiegħi fil-poezijsa li għalihi, kif qalli hu, hi l-ogħla mezz u l-aktar siewi biex il-bniedem ifisser ruħu. Il-ktieb, l-ewwel wieħed li bħalu qatt ma deher fl-ebda lsien ieħor, irnexxa tassew. Inbighi għal kollo —haġa li ma tistennihiex malajr għal antologija ta' versi — il-poeti jifhem!

Din l-antologija l-aktar li titkellem dwar Dun Karm, l-iżjed

wieħed magħruf u, ma għandniex xi ngħidu, l-akbar fost il-kittieba tagħna, magħruf bħala poeta Taijan, u magħidud bħala z-Zanella ta' Malta qabel ma għamel isem b'ċiex art twelidu. Dawk li għandhom widna għiar-ritmu taljan, jistgħu jgħożzu dawn il-versi mill-poezija sabiħha tiegħi, 'Agricoltura':

Sotto i dardi del sol, che abbranza e adugge
L'umana carne,
Di fronte all'aquilon che freme e rugge
Nel mesto ottobre tra le querce scarne
Selvaggiamente,
Bello è incallir le mani e su pe' solchi
Gittar sperando
L'eterno seme.

Iżda lilna swielna l-aktar bħala poeta Malti. Is-sunetti tiegħi, magħrufa għar-reqqa tat-teknika tagħiġhom, huma biċċa xogħol mill-aqwa ta' ritmu u ta' dehriet imfissra b'qawwa sabiħa. Ix-xejriet ewlenin tiegħi bħala poeta huma ritmu meqjus ħafna, ġażna ta' ħafna kliem poetiku li ħadd ma jisboqha, u qawwa li tiddealizza r-rijaltà billi fi ftit kliem jiġibor ħafna ħseb ġejet sbieħ; b'dan irrid infisser li l-poezija tiegħi mhix imsawra biss mill-fantasja, imma mill-immaġinazzjoni mimlija b'ħnejiet sbieħ ta' moħħi imghallem. Waħda mill-ogħla poezijsiet tiegħi hi *Non omnis moriar*—it-titlu bil-Latin meħud minn waħda mill-odi l-aktar magħrufa ta' Orazju. Dan li ġej jagħtina ħajjal tal-poezija tiegħi. Mhijiex it-tifsira xjentifika ta' wieħed li jistudja s-sengħha tas-sabiħi, iżda studju ta' moħħi ta' poeta, u wkoll jekk, bħal ħafna idijiet kbar, intqalet ukoll sa mill-imghoddha mbiegħied, ma tistax ma tolqotniex għiex fuq il-ħajnejha nerġgħu naqraw il-missjoni tal-poeta bħala "Vates", li xgħil il-ħsieb tiegħi, hu *l-afflatus divinus*, l-iżjed imħabba li wħud mill-kittieba tal-poezija ta' żmienna mxerrda ma' l-Ewropa kollha donnhom aktar moħħom biex iqattgħu ż-żmien lill-poplu bla tagħlim milli biex iżommu sħiħ l-id-digital tagħiġhom:

Diwi tal-għanja tal-ħolqien il-għanja
tal-poeta: minn jeddu
ma jgħiannix dan l-imsaħħar.
Kif iddoqq arpa meta s-swaba' mħarrġa
jiġru bis-sengħha fuq il-ħajnejha,
hekk il-poeta jgħanni,
meta tmissu l-id t'Alla:
Habbar tas-Sewwa, mera tas-Sbuhija,
kelmtu mis-sema, w-min fis-sema tnissel
la jixjeħ u la jmut.
Il-poeta jintemm u l-għanja tibqa'.

Il-wisa' ma jħallinx insemmi biċċa kitba oħra interessanti li fiha b'bixla ta' dehriet sbieħ juri kif il-poeta jfisser ix-xewqa universali ta' l-umanità lejn is-sbuħija, kif din ix-xewqa wriet ruħha fiċċ-civiltà li nqedet maż-żmien, fil-ħajja ta' żmienna u wkoll fit-tatijiet u x-xogħfa tal-bniedem. B'dal-mod moħħi il-poeta hu biss sintesi ta' din il-lehma universali, u għalhekk is-sejħa tiegħi hi universali daqs l-umanità n-nfisha.

Biex juri kif il-Malti jitħaddem bla tbatija, hu qaleb fil-Malti l-poema magħrufa *I Sepolcri* ta' Ugo Foscolo, biċċa xogħiol sabiħa li biha t-Taljani huma bil-ħaqeq u bis-sewwa mkabrin, iżda l-fisebijiet ta' Ugo Foscolo jieq fu f'daqqa waħda ġol-qabar b'tifkira lill-“Genju”; dik l-idija tiegħi ta' l-Omega tal-ħajja; imma dik, ma hemmx għalfejn ingħidu, mhijiex il-filosofija ta' Dun Karm. Il-poeta tagħiġna hu wieħed minn dawk li ma jridux jafu b'dan il-psewdo-idjaliżmu, għax go ruħu jħoss li muhuwiex biżżejjed u għalhekk jitlob xi haġa aħjar, xi haġa li tagħni l-ħajja. Hekk wara dan il-qibl ħareġ il-poezija originali *Jien u l-lilhinn minnu* li fiha 523 vers, u li tfisser il-fehma nisranija tal-ħajja u l-Mewt, u l-problemi ta' wġiġi li jingqalghu bejniethom, mhux bil-bruda ta' predikatur li jhobb igħid lil haddieħor x'għandu jagħmel, iżda bis-sensibilità ħajja ta' l-artista li jifhem l-għawgħ tal-ħajja u jħoss il-ħruq tiegħi fil-hinijiet ta' dubji li ma jaħi r-bu 'l-hadd u li xi drabi jegħilbu l-ħajjar nies; iżda Dun Karm jikseb ir-rand tar-rebħha fejn il-Foscolo jaqa' tellieff; huwa jfarfar it-trab tal-qabar minn rigħlej u jittajjar 'il Fuq għas-selħi spiritwali, fejn isseħħi ix-xewqa tal-bniedem għas-sliem u għall-hena. U, bħala artista, huwa ħareġ tajjeb daqsu.

Poeta ieħor magħruf, iżda wisq anqas minnu fil-għażla tas-suġġetti, hu r-Rev Anastasi Cuschieri, professur Karmilian tal-filosofija, u, bħala kittieb, hu jista' jiftaħar b'kotra xogħilijiet, ibda minn polemika filosofika mas-Senatur Benedetto Croce u spiċċa fil-poezija bit-taljan u bil-Malti, il-biċċa l-kbira minnha religjuża. B'daqshekk ma rridx infisser li hi religjuża biss. Il-poezija religjuża tiegħi bil-Malti xi drabi għandha l-qawwa li ssahħħar tas-salme li bihom moħħu hu tabilhaqq mimli, u għal dik li hi mixja ġelwa l-poeziji tiegħi jħabtuha mal-magħrufin *Inni Sacri* ta' Alessandro Manzoni. B'rīżq hażin, imħabba raġunijiet ta' *Copyright*, ismu ma deherx fil-Poëtes Maltats, għal-hekk aħna nistgħu biss insemmu biċċa żgħira minn waħda mill-poeziji tiegħi bit-Taljan *Ai caduti di ieri*, imqanqla mill-waħix tal-gwerra, taqliba li, milli tidher, werwritu sew:

Ed ora stanno là, quasi luridi
Cenci, là in fosche boscaglie, poveri
Caduti: tra breve
Spariscono sotto la neve.

Io, da questo cor, voglio, poveri
 Morti, a voi sotto quel gelo, l'alito
 Mio venga e vi porti
 La pace beata dei morti.

Ninu Cremona hu l-ahjar kittieb id-drammi Il-poeziji tiegħu, l-egħna għal dak li hu lewnta' l-art, jolqtu aktarx lil biċċa żgħira min-nies għaliex daqsxejn tqil biex taqbad u tifħmu. Il-hitja mhix ta' l-idijiet nofs imfiehma li Mallarme riedna nfissru fil-poezija, iżda aktarx tat-taħwidha ġsebnejet f'xulxin bħalma wieħed isib f'Robert Browning meta dan l-anqas li tista' tifħmu malajr. B'dankollu, jien dejjem haqqaqtha fil-kritka letterarja li għamilt tax-xogħilijiet tiegħu illi, għad li l-hjelijiet huma mħabbla u l-bini tal-ħsieb imħawwad wieħed f'ieħor, hu ta' min jistudjah għal xgħil il-ħsieb originali li għand, originalità li ta' sikkut tolqot-na bil-qawwa tagħha, u li tbiddilna mill-għanja ġelwa u mexxejja li drajna naqrav kuljum. Għalhekk igħanni:

Ulied il-kbira Istar, dik il-muqrana,
 xbieha ta' Demm u Qawwa !

U fid-dramm tiegħu *Il-Fidwa tal-Bdiewa* hu jsemmi dwar l-egħ-mejjel ta' ħila ta' niesna qodma meta, fi żmenijiet tabilhaqq im-wiegħira, ġakkiema barranin haqruhom għall-aħħar.

Rużar Briffa, wieħed mill-poeti żgħażagħi, hu romanticist, l-akbar wieħed f'dan il-qasam. Hu wieħed mill-ahjar kittieba ta' poezijsa ġelwa li għandna, mogħni b'sensibilità kbira. Il-poezija tiegħu *Għajjiena le xebgħana*, qisha ħolma, għandha mill-atmosfera ta' waħda mill-poezijiet ta' Walter de la Mare. It-tifsira li tista' tieku minnha hi li ġo l-ilwien tal-misteru, tfisser ix-xewqa tal-ħajja wiċċ-imb-wiċċ mal-mewt. Il-poezija tiegħu, li għandha xejra oħra ta' fantasija, dwar il-Mara tad-Dnub, hi ta' min iġibha hawnhekk kollha kemm hi :

Elf wieħed kien jafha
 Elf wieħed kien ġarrab xofftejha,
 Lill-mara ġażina,
 Lill-mara taż-żina...
 Hadd minnhom ma xxotta 'l-ġħajnejha.

Min ġabbha fl-ġħaxija
 U dilek lil xuxtha bil-fwieħha
 Stkerrahha fil-ġħodu
 U sammar dnubietha ma' ġieħha.
 Hammarha,
 Ghajjarha :
 "Il-mara tad-dnub ! "

Biss Wieħed
 Sellmilha bil-ħniena,
 Le riedha għarrkubtejha,
 Meshilha 'l- għajnejha
 U tenna dal-kliem :

"Daqs kemm int ħabbejt
 Daqs hekk qalbek fdejt :
 Terġax; mur'bis-sliem".
 Itkexxet il-kotra miġmugħa fil-qrib
 U ħolmot għall-Wieħed il-mewt fuq salib.

Ġorg Pisani, poeta ieħor żagħżugħi, għamel isem sabiħ kif tabilhaqq jistħoqqlu; il-poežiji maqluba tiegħi huma storiċi u għalhekk ma jolqtux lil min mhux Malti mħabba li ma jifhim-homx biżżejjed, iżda l-Musa tiegħi timraħ mill-ewwel żmenijiet ta' ġġiem tal-pre-istorja Maltija u tasal sa l-aktar haġa muderna u tal-biża' bħalma hi, ngħidu aħna, il-maskra tal-gass ! Il-poežija lirika tiegħi li fiha, l-istess bħal fl-istorja, hu jħossu fl-ahjar tiegħi, hi magħiru fa għal-xejra ta' qtigħi il-qalb kbir, sens ta' dieqa li madankollu mhux mingħajr xaqq dawl ta' tama. Mhux hekk Karmenu Vassallo li l-pessimizmu tiegħi hu ta' sikkwit xi haġa li ddejqek, iżda r-ritmu u l-fantasja, imżewqa fid-dawra ta' ftit suġġetti persunal, jagħimlu tajjeb għall-kruha tal-pessimizmu tiegħi. Poeti oħra zgħażaq ġi huma Ĝuże Chetcuti, b'widna tajba ġafna għal ritmu mill-aktar meqjus; Art. Vassallo, li l-poežija tiegħi fiha fantasja ġelwa; u Ant. Buttigieg, li juri fil-poežija tiegħi xejriet ta' poeti Inglizi muderni. Hemm, ma għandniex xi ngħidu, oħrajn, iżda mbilli jiktbu inqas u inqas rappreżentativi fl-istil, aħna nħalluhom barra.

F'dan l-istudju tal-poežija Maltija ta' żmienna, urejti li l-poeti tagħiġi jaġħi lu li joqogħi du għall-metri tradizzjonali, u ħadd minnhom ma jirrappreżenta ebda waħda mill-iskejjel muderni tal-poežija. Huma ngħibdu lejn il-metru tradizzjonali għax iridu jaġħtu 'l Malta mhux taqbiliet im-ħawda bla sengħha u xejn, iżda poežija tabilhaqq tajba li tibqa' miexja maż-żmien. Artijiet bħall-Ingliterra, l-Italja, u Franzia huma daqshekk għonja fil-poežija kbira tagħiġhom li jistgħu jgħaddu bla tfixxil-xejn mingħajr il-kittieba tal-lum kemm-il darba ż-żmien imur kontra dawn, iżda Malta ma tistax tibda tibni l-letteratura nazzjonali tagħha fuq taħriġ li ma tafx jekk hux poežija tassew.

Għal dawk li huma suġġetti reliġjużi li jinqdew bihom ta' sikkwit, ingħid li l-poeta Malti, bħala Kattoliku, irid iħabbat wiċċu ma' dommi li hu jemmen fihom, u għalhekk ma jsibhiex bi tqila li jikteb dwarhom. Hu ma jilgħabx b'Dinu, għax dan għaliex hu fatt li ma jistax jithħassar, u għalhekk ma jistax jin-

qed a bih bħala suġġett ta' esperiment li jista' jdawru minn rajh, kif irid, biex fuqu jsejjes religjon imħawda li hi għal kollex persunali bħalma ġara lil bosta poeti mistiċi. Fejn tidħol ir-religjon hu biss isemmi, f'lehma poetika, dak li ħass go fih, dejjem marbut mad-domma li ma tiċċaqlaq b'xejn, imlibbsa b'xgħil il-ħsieb ftit jew wisq qawwi li jkebbisha sa kemm din donnha tinbidel f'dawl ta' dak li aħna ma nistgħux nifhmu. Fl-aħħar mill-aħħar kien, fost dan l-irbit, li tista' tgħid ma hu rbit xejn, li Dante kiteb id-*Divina Commedia*, u dan l-aħħar ukoll fl-Ingliterra Francis Thompson il-poeżija *Hound of Heaven*.

GUŻE AQUILINA